

تدوین الگوی مشارکت اجتماعی در توسعه بافت پیرامونی حرم مطهر رضوی بر اساس رویکرد سیستماتیک نظریه داده‌بنیاد، مورد مطالعاتی: محله سرشور*

اسماعیل کلاته رحمانی^۱ - کوروش افضلی^{۲*} - جواد معین‌الدینی^۳

۱. دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده هنر، معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد واحد کرمان، ایران.
۲. استادیار گروه شهرسازی دانشکده هنر، معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، ایران (نویسنده مسئول).
۳. استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۵ تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۱/۰۳/۱۶ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۰۱/۰۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۹/۳۰

چکیده

امروزه یکی از دغدغه‌ها و مسائل اصلی مدیریت محلات پیرامونی حرم مطهر رضوی در شهر مشهد، نحوه مشارکت و شناخت فرآیند مشارکت اجتماعی ساکنان این محدوده شهری است. در محله سرشور واقع در ضلع جنوبی این بافت، اگرچه در سال‌های اخیر با ایجاد نهادی چون شورای اجتماعی محله میل به استفاده از مشارکت اجتماعی ساکنین افزایش یافته، ولی کمبود مطالعات کیفی و نبود الگویی نظری برای مشارکت ساکنین احساس می‌شود. از این رو، این تحقیق به بررسی فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی و ادغام آن به صورت یک الگو به صورت کیفی می‌پردازد. مشارکت اجتماعی دارای دو بعد رسمی و غیررسمی است. هدف این مقاله دستیابی به الگوی مشارکت اجتماعی ساکنین محله سرشور مشهد برای کاربرد آن در برنامه‌ریزی شهری از طریق شناسایی و ادغام فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی و فرآیند مشارکت اجتماعی غیررسمی است. روش مورد استفاده رویکرد سیستماتیک نظریه داده‌بنیاد (معروف به استراوسین) است. ابزار جمع‌آوری داده در این مقاله روش مشاهده مستقیم با فرم راهنمای مشاهده می‌باشد که به منظور تحقق هدف این مقاله تهیه و تنظیم شده است. الگوی مشارکت اجتماعی حاصل ادغام فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی بر راهبرد الگوی کار خیر موضوع محور بر دو بستر عینی و ذهنی استوار است. این الگو دارای دو دسته پیامدهای فوری، کوتاه‌مدت و کم‌دامنه و پیامدهای تدریجی، درازمدت و گسترده است. در محله سرشور برای رفتن به سمت حکم‌روایی شهری و استفاده حداکثری از مشارکت مردم می‌توان از الگوی کار خیر موضوع محور به شرط کنترل شروط مداخله‌گر استفاده نمود.

واژگان کلیدی: مشارکت اجتماعی، مشارکت رسمی، محله سرشور، مشارکت غیررسمی، نظریه داده‌بنیاد سیستماتیک.

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان «تحلیل فرآیند مشارکت اجتماعی در جهت دستیابی به الگویی برای برنامه‌ریزی راهبردی توسعه محله‌های مطالعه موردی: محله سرشور شهر مشهد» است که با راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در سال ۱۴۰۱ انجام گرفته است.

** E-mail: kkafzali@gmail.com

۱. مقدمه

شهر مشهد توریستی‌ترین شهر کشور است و گفته می‌شود سالانه ۲۵ میلیون زائر به این شهر سفر می‌کنند. این در حالی است که وضعیت بفرنج و پیچیده بافت اطراف حرم که انباشت شدید سرمایه در آن به سلب مالکیت از مردم محلی و تشدید آسیب‌های اجتماعی منجر شده، این بافت را از محلی برای ساکنین به مکانی برای زائرین و گردشگران تبدیل کرده است. وجود معضلات اجتماعی نظیر ناامنی، عدم احساس رضایت، عدم توجه به منافع اقتصادی و مطالبات مردم ساکن و شاغل در این بافت‌ها و هجوم مراکز اقامتی اعم از هتل‌ها، مسافرخانه‌ها، مهمان‌پذیرها و غیره به این بافت لزوم پرداختن به برنامه‌ریزی راهبردی با محور مشارکت مردم را بیش از پیش ضرورت بخشیده است. محله سرشور واقع در ضلع شمالی حرم مطهر نیز جزء مهمی از بافت پیرامونی حرم رضوی به شمار می‌رود. در این محله نیز مشکلاتی نظیر وجود بافت فرسوده شهری، قطعات متروکه و مخروبه، هجوم هتل‌ها و تبدیل شدن اکثر قطعات به محلی برای اسکان زائرین، بافت را از ساکنین اصلی آن خالی و ساکنین حاضر در این بافت را دچار مشکلات اجتماعی نظیر ناامنی، بی‌هویتی، گم‌گشتگی و غیره کرده است (Rahnama et al. 2017, 25).

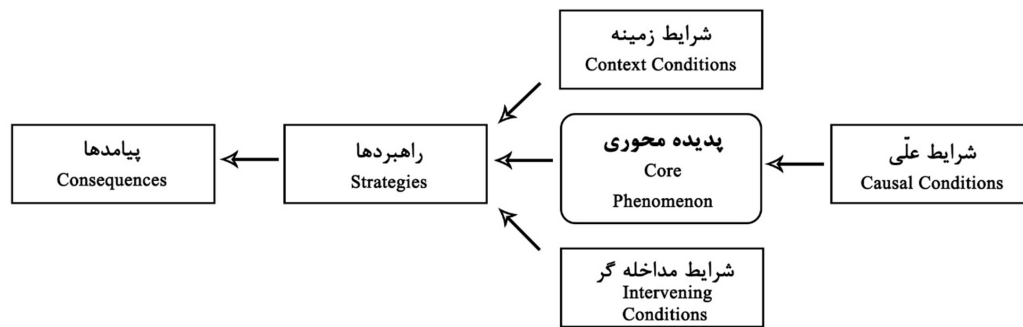
مشارکت اجتماعی قطعه‌ای پیچیده از پازل توسعه شهری است چرا که مستعد قلب ماهیت و دستکاری است (Bermudez and Koning 2021, 1). از این رو از دیر باز تا کنون جمله «مشارکت مردمی کلید حل مشکلات بافت پیرامون حرم مطهر رضوی است» بارها از زبان مسئولین شنیده شده و طرح‌های توسعه شهری با رویکرد ساختاری- راهبردی معطوف به مشارکت مردمی در بافت پیرامونی حرم مطهر انجام شده است، ولی وضعیت حال حاضر بافت و نارضایتی مردم، نشان از شکست طرح‌ها و برنامه‌های گذشته داشته است. به نظر می‌رسد که محدود کردن مشارکت مردمی به مشارکت اقتصادی و عدم توجه به مشارکت اجتماعی به عنوان محور برنامه‌ریزی راهبردی نبود الگوی برای مشارکت اجتماعی مردم از جمله دلایل وضعیت حال حاضر بافت پیرامونی و محله سرشور باشد (Rahnama et al. 2017, 26). عدم توجه به نیاز واقعی ساکنین بافت و شهرسازی دستوری موجب کم‌رنگ شدن مشارکت رسمی و ناامید شدن مردم از مشارکت رسمی در توسعه، در قالب شورای اجتماعی محلات از یک طرف و خالی شدن بافت از ساکنین اصلی آن باعث کم‌رنگ شدن مشارکت غیررسمی مردم در امور محله به خصوص در برگزاری مراسمات و جشن‌ها و محدود شدن آن به

مساجد محله شده است. از این رو می‌توان نتیجه گرفت مشارکت اجتماعی در این محله به دو سویه مشارکت اجتماعی رسمی و غیر رسمی قابل تقسیم و بررسی است. در بیش‌تر مطالعات با موضوع فرآیند تصمیم‌سازی محلی تمرکز بر روی اشکال رسمی مشارکت اجتماعی بوده و به مشارکت اجتماعی غیررسمی کم‌تر پرداخته شده است (Bhusal and Pandeya 2021, 1). اما به نظر می‌رسد یکی از راه‌های برون‌رفت از وضعیت حال حاضر بافت‌های پیرامونی حرم مطهر رضوی و به خصوص محله سرشور شناخت و ادغام فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی و غیر رسمی ساکنان محدوده، جهت استفاده در توسعه محله‌ای این محدوده‌ها باشد؛ چرا که با شناسایی فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی ساز و کار ورود مردم به پروسه تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری تسهیل شده و با بررسی فرآیند مشارکت اجتماعی غیر رسمی ابعاد و شرایط مشارکت تحقق‌پذیر مورد سنجش و شناسایی قرار خواهد گرفت. از این رو در این مقاله به بررسی و شناسایی فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی و شرایط آن پرداخته و اقدام به ادغام این دو فرآیند کرده تا مدلی نهایی از مشارکت اجتماعی ارائه شود. به طور خلاصه هدف از این مقاله شناسایی و تدوین الگوی مشارکت اجتماعی مردم محله سرشور بوده و این مقاله در پی پاسخ‌گویی به این سوال می‌باشد که مشارکت اجتماعی مردم محله سرشور با توجه به سویه‌های رسمی و غیررسمی آن چگونه تدوین می‌شود؟

۲. روش‌شناسی

پژوهش حاضر یک پژوهش توسعه‌ای- نظری است که به لحاظ ماهیت کیفی بوده و از روش تحقیق نظریه داده‌بنیاد سیماتیک (استراوسین) استفاده می‌نماید. روش داده‌بنیاد سیماتیک یکی از مهم‌ترین راهبردهای پژوهش کیفی محسوب می‌شود (Edwards 2021, 93). تدوین نظریه برای هر کدام از دو جزء مشارکت اجتماعی به صورت کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام می‌شود. کدگذاری باز خواندن دقیق و خط به خط داده‌ها و شکستن آن به کوچک‌ترین جزء ممکن است (Khaki 2015, 3; Saldenia 2017). در این مدل (شکل ۱) پدیده محوری از تحلیل مستمر داده‌ها شناسایی شده و با قرار دادن آن در مرکز، مقوله‌های به‌دست آمده، به آن ربط داده می‌شود. این مقوله‌ها شامل شرایط علی، شرایط زمینه، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهاست (Scott and Medaugh 2017; Vollstedt and Rezat 2019, 87).

شکل ۱: الگوی کدگذاری محوری بر اساس مدل پارادایم استراوس و کوربین

(Creswell 2012)

مشاهده مستقیم در مشاهده غیر مستقیم اطلاعات برداشت مستقیم محقق نیست و موضوع با یک واسطه به محقق می‌رسد (Kiwi and Compenwood 2021, 170). در این تحقیق ۱۰ مشاهده مستقیم بر اساس فرم راهنمای مشاهده از فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی و ۸ مشاهده از فرآیند مشارکت غیررسمی صورت گرفته است که اطلاعات آن در جدول ۱ قابل مشاهده است. روش تعیین حجم نمونه در تحقیقات کیفی مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد اشباع نظری اطلاعات است؛ که آشکار شدن و ظهور آن بیانی و عمدتاً بر اعلام پژوهشگر استوار است (Morse 2015; Hennik, Kaiser, and Marconi 2017, 607). از این رو داده‌ها در این مقاله در روش مشاهده مستقیم بعد از ۸ مشاهده به اشباع کدگذاری رسیده و مشاهدات برای رسیدن به اشباع نظری تا ۱۰ مشاهده در مشارکت اجتماعی رسمی ادامه یافت. برای مشارکت غیررسمی مقاله بعد از ۸ مشاهده به اشباع نظری رسید.

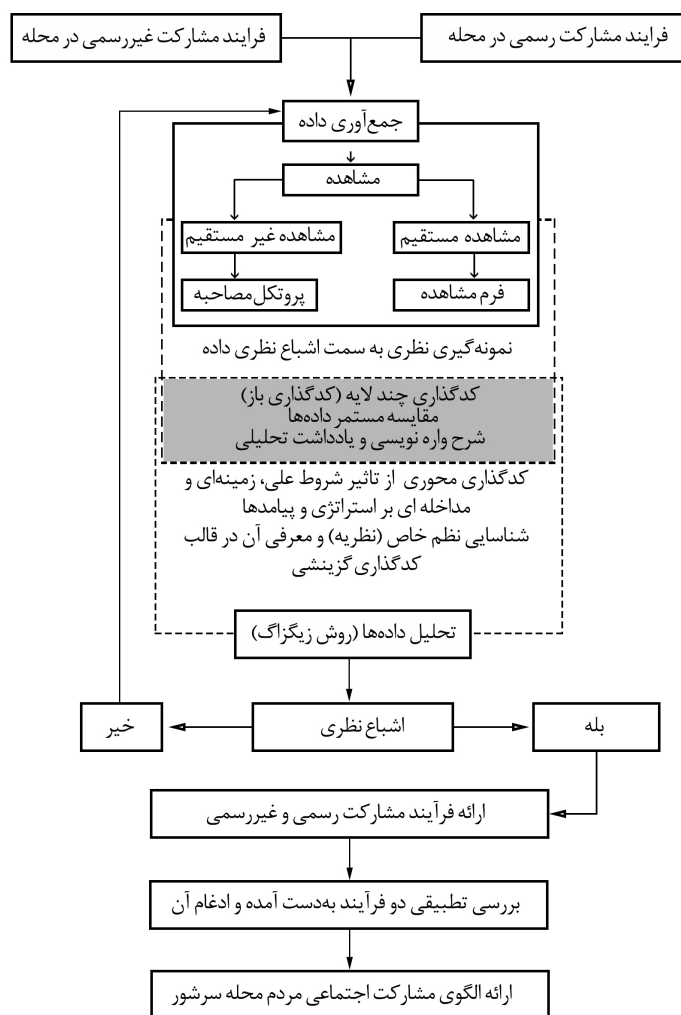
در ادامه دو الگوی به‌دست آمده و نظریه حاصل از آن را با هدف رسیدن به الگوی مشارکت اجتماعی با یکدیگر تطبیق داده و این تطبیق منجر به شکل‌گیری یک الگوی کدگذاری برای پدیده اصلی مشارکت اجتماعی خواهد شد و در نهایت با تدوین روابط به‌دست آمده در الگوی جدید، نظریه مشارکت اجتماعی و چگونگی دستیابی به آن در محلات شهری به خصوص بافت پیرامونی حرم مطهر رضوی شرح داده می‌شود. نمونه‌گیری در این تحقیق از نوع هدفمند بوده است. در این مقاله برای جمع‌آوری داده از روش مشاهده مستقیم و مشاهده غیر مستقیم استفاده شده است. برای مشاهده مستقیم ساختاریافته، راهنمایی با توجه به الگوهای مشارکت در میانی نظری ایجاد شده و به منظور استخراج مطالبی که با مشاهده مستقیم ساختاریافته (Najafi and Rudsari 2016, 224) قابل شناسایی نیست از مشاهده غیر مستقیم استفاده شده است. مشاهده غیرمستقیم به صورت مصاحبه با افرادی است که تجربه مشارکت را داشته‌اند. بر خلاف

جدول ۱: حجم نمونه از مشارکت رسمی و غیررسمی

نوع مشارکت	مشاهده مستقیم
۱	جلسه انتخابات شورای اجتماعی محله سرشور در محل کتابخانه قلم ۱۳۹۸/۰۸/۱۰
۲	جلسه شورای اجتماعی محله (تعیین کارگروه‌های موضوعی و راهبردی) ۱۳۹۸/۱۰/۰۸
۳	جلسه شورای اجتماعی محله (استقبال از بهار) ۱۳۹۸/۱۱/۰۷
۴	جلسه شورای اجتماعی محله (بررسی آیین‌نامه اجرایی و نحوه برگزاری جلسات) ۱۳۹۹/۰۳/۲۹
۵	جلسه مشترک شورا و دفتر تسهیل‌گری (بازدید از خانه تاریخی نوریان) ۱۳۹۹/۰۴/۰۷
۶	جلسه مشترک شورا و دفتر تسهیل‌گری (پروژه‌های پیشنهادی تبصره ۲۲) ۱۳۹۹/۱۰/۲۵
۷	جلسه مشترک شورا و دفتر تسهیل‌گری (بررسی اقدامات دفتر تسهیل‌گری) ۱۴۰۰/۰۶/۱۱
۸	جلسه مشترک شورا و دفتر تسهیل‌گری (پروژه‌های کلان‌مقیاس شورای ششم) ۱۴۰۰/۰۷/۲۹
۹	جلسه شورای اجتماعی محله سرشور (زیباسازی مسیر بازار سرشور) ۱۴۰۰/۰۸/۲۴
۱۰	جلسه مشترک شورا و دفتر تسهیل‌گری (بررسی خدمات شهری) ۱۴۰۰/۰۹/۲۶

نوع مشارکت	مشاهده مستقیم
۱۱	مراسم تاسوعا و عاشورا حسینی (تکیه آقای شاه) ۱۳۹۸/۰۶/۱۹
۱۲	مراسم تاسوعا و عاشورا حسینی (تکیه سید حیدری) ۱۳۹۹/۰۶/۰۸
۱۳	مراسم تولید و توزیع نذری حسینیه اصفهانی‌ها ۱۳۹۹/۰۱/۲۱
۱۴	مراسم تاسوعا و عاشورا حسینی (تکیه سید حیدری) ۱۴۰۰/۰۵/۲۷
۱۵	مراسم نیمه شعبان در مسجد سهله ۱۴۰۰/۰۱/۰۹
۱۶	شرکت در نماز جمعه مساجد سطح محله
۱۷	مراسم مرتبط با ولادت امام رضا (ع) حسینیه ثامن الائمه ۱۴۰۰/۰۴/۰۱
۱۸	شرکت در مراسم شله‌پزان مساجد محل

شکل ۲: مراحل انجام پژوهش

۳. توصیف و تحلیل داده‌ها

در این مقاله، جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل آن همزمان انجام شده و این فرآیند مستمر، مسیر تحقیق را هدایت نموده است (Foley et al. 2021, 2). همچنین در این روش پژوهشگر به عنوان فیلتری است که تصمیم می‌گیرد

کدام داده‌ها جمع‌آوری و کدام تحلیل شود (Khan 2021, 230). از این رو نقش محقق در فرمول‌بندی داده‌ها به مقولات و این‌که در آینده چه داده‌ای و از کجا جمع‌آوری شود، حیاتی است (Konecki 2021, 97). بنابراین در این بخش از مقاله به تحلیل و توصیف هم‌زمان داده‌ها پرداخته

حسینیه‌ها و تکایا، خیریه‌ها و از همه مهم‌تر شورای اجتماعی محله بررسی شده و داده‌های به‌دست آمده در طول دو سال و حاصل شرکت در ده جلسه رسمی با حضور اعضا شورای محله سرشور بوده است. در این جلسات اقدام به مشاهده، یادداشت میدانی و جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها شده است. در ادامه دسته‌بندی، تحلیل و در نهایت گزینش داده‌های مرتبط و یکپارچه‌سازی آن در قالب سه مرحله ارائه شده است.

۳-۱-۱- مرحله اول کدگذاری باز

کدگذاری باز خود به دو بخش کدگذاری اولیه و تولید مقوله‌های عمده تقسیم شده که در ادامه به آن پرداخته شده است.

الف- کدگذاری اولیه: کدها در این مرحله باید ماهیتی مشروط و مقایسه‌ای از داده‌ها داشته باشند (Khaki, 2017, 215). با بررسی داده‌های به‌دست آمده از فرآیند مشارکت رسمی در قالب مشاهده مستقیم تعداد ۳۸ کد باز اولیه شناسایی شد که در جدول ۲ ارائه شده است.

شده است. در این بخش مشارکت اجتماعی به صورت مشارکت اجتماعی رسمی و مشارکت اجتماعی غیررسمی در محله سرشور تقسیم شده و داده‌های به‌دست آمده از هر بخش با روش سیستماتیک نظریه داده‌بنیاد، در دو مرحله کدگذاری باز و محوری مورد تحلیل قرار گرفته و نتایج به‌دست آمده از تحلیل هر یک از دو نوع مشارکت در مرحله کدگذاری انتخابی به نظریه تبدیل شده است و سپس دو نظریه مشارکت اجتماعی رسمی و مشارکت اجتماعی غیررسمی به منظور رسیدن به الگوی مشارکت اجتماعی تلفیق شده‌اند.

۳-۱-۲- توصیف و تحلیل مشارکت اجتماعی رسمی در محله سرشور شهر مشهد

در این بخش فرآیند مشارکت رسمی مردم محله سرشور شهر مشهد با توجه تحلیل و استنتاج کیفی از داده‌های به‌دست آمده شرح داده شده است. مشارکت ساختارمند و منظم مردم محله در قالب مشارکت رسمی در فرآیند مدیریت شهری به صورت سمن‌ها، هیئت امنای مساجد،

جدول ۲: کدهای باز فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی

شناسه	کد باز حاصل مشاهده مستقیم و غیرمستقیم (استخراج‌شده از فرم مشاهدات میدانی و مصاحبه‌ها)
A1	کار گروهی
A2	جمع‌گرایی
A3	تفاوت سنی
A4	تفاوت دیدگاه
A5	هماهنگی
A6	اشتراک ارزش‌ها
A7	نظر اکثریت
A8	استفاده از رایانه
A9	ارتباط غیر کلامی
A10	ارتباط با نهاد بالادستی
A11	تهیه صورت جلسه
A12	تصویب پیشنهاد
A13	رد پیشنهاد
A14	رییس شورا
A15	مهمان جلسه
A16	حضور و غیاب اعضا
A17	شلوغی جلسه
A18	خدمت به مردم
A19	رساندن پیام

شناسه	کد باز حاصل مشاهده مستقیم و غیرمستقیم (استخراج شده از فرم مشاهدات میدانی و مصاحبه‌ها)
A۲۰	سوال پرسیدن
A۲۱	پاسخگویی
A۲۲	زنگ خوردن موبایل
A۲۳	صحبت همزمان چند فرد
A۲۴	ساعت بیکاری اعضا
A۲۵	آخر هر ماه
A۲۶	قانع نشدن اعضا
A۲۷	ارجاع به ۱۳۷
A۲۸	تنبيه پیمانکار
A۲۹	نحوه حضور نیروی انتظامی
A۳۰	ارائه پیشنهاد
A۳۱	سیاسی شدن
A۳۲	مطالبه‌گری
A۳۳	میزان آرا
A۳۴	واجدین شرایط رای دادن
A۳۵	ابهام‌زدایی
A۳۶	هزینه‌کرد شهرداری
A۳۷	گروه واتساپ
A۳۸	پیچ اینستاگرام

ب- تولید مقوله‌های عمده (مقوله‌سازی): با مقایسه از داده‌های اولیه استخراج گردید که در جدول ۳ نتایج مستمر کدها و حذف کدهای تکراری در نهایت ۲۲ مقوله این دو مرحله آمده است.

جدول ۳: مقوله‌بندی فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی

شناسه‌ها	کدها	مقوله‌ها
A۱+A۲	کارگروهی، جمع‌گرایی	باور به کار گروهی و خرد جمعی
A۳+A۴	تفاوت سنی، تفاوت دیدگاه	احترام به تفاوت‌ها و تنوع دیدگاه
A۱+A۲+A۳+A۳۳+A۳۴	کارگروهی، جمع‌گرایی، سوال پرسیدن، میزان آرا، واجدین شرایط رای دادن	رسیدن به وفاق عمومی، نظر اکثریت
A۱۰+A۱۱	ارتباط با نهاد بالادستی، تهیه صورت جلسه	دستورات نهاد بالادستی
A۸+A۹	استفاده از رایانه، ارتباط غیر کلامی	نحوه ارائه مطلب
A۱۰+A۱۱+A۱۴	ارتباط با نهاد بالادستی، تهیه صورت جلسه، رییس شورا	قوانین مصوب شوراها
A۱۲+A۱۳	تصویب پیشنهاد، رد پیشنهاد	تصویب یا رد پیشنهادات
A۱۴+A۱۵	رییس شورا، مهمان جلسه	نقش افراد/ عضویت
A۱۶+A۱۷	حضور و غیاب اعضا، شلوغی جلسه	حضور داشتن
A۱۸+A۱۹	خدمت به مردم، رساندن پیام	انگیزه‌های فردی
A۲۰+A۲۱	سوال پرسیدن، پاسخگویی	پرسشگری

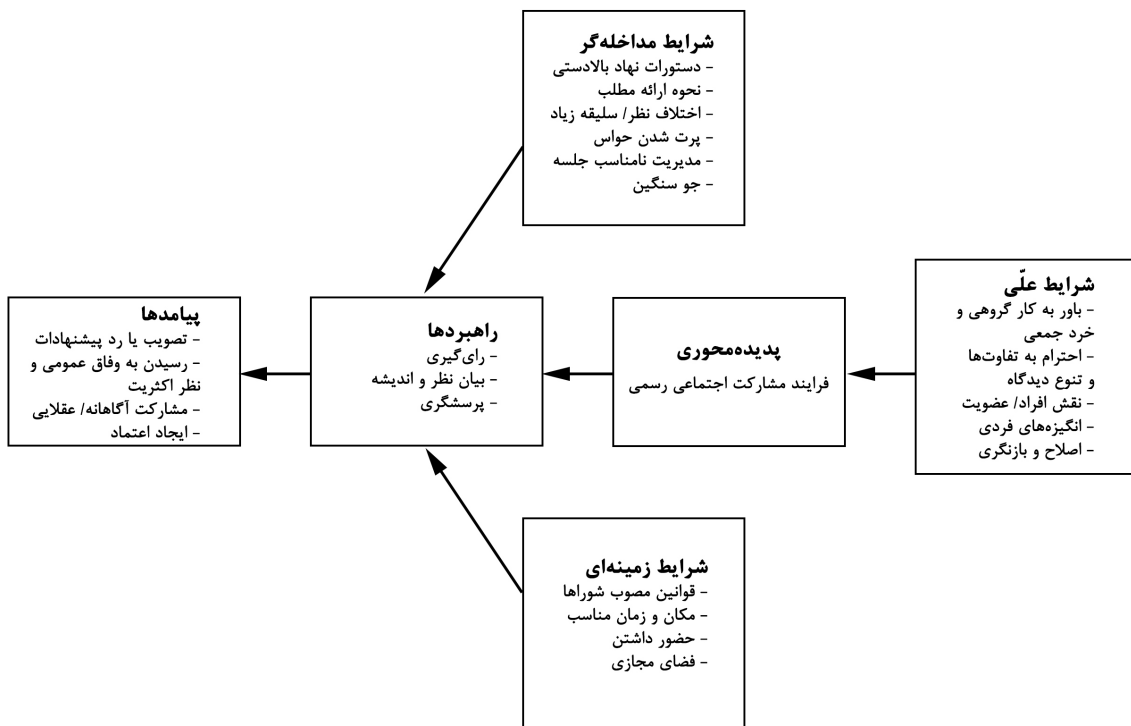
مقوله‌ها	کدها	شناسه‌ها
پرت شدن حواس	زنگ خوردن موبایل، صحبت همزمان چند نفر	A۲۲+A۲۳
مدیریت نامناسب جلسه	زنگ خوردن موبایل، صحبت همزمان چند نفر	A۲۲+A۲۳
مکان و زمان مناسب	ساعت بیکاری، آخر هر ماه	A۲۴+A۲۵
اختلاف نظر/ سلیقه زیاد	قانع نشدن اعضا، ارجاع به ۱۳۷	A۲۶+A۲۷
اصلاح و بازنگری	تنبیه پیمانکار، نحوه حضور نیروی انتظامی	A۲۸+A۲۹
بیان نظر و اندیشه	سوال پرسیدن، مطالبه‌گری	A۳۰+A۲۰
جو سنگین	زنگ خوردن موبایل، سیاسی شدن	A۳۱+A۲۲
رای گیری	میزان آراء، واجدین شرایط رای دادن	A۳۳+A۳۴
مشارکت آگاهانه/ عقلایی	سوال پرسیدن، پاسخگویی، مطالبه‌گری	A۲۰+A۲۱+A۳۰
ایجاد اعتماد	ابهام‌زدایی، هزینه‌کرد شهرداری	A۳۵+A۳۶
فضای مجازی	گروه واتساپ، پیج اینستاگرام	A۳۷+A۳۸

الگوی کدگذاری محوری بر اساس مدل پارادایم استراوس و کوربین جاگذاری و روابط بین مقولات را بر اساس این مدل کشف و جانمایی شده است. نتایج این جانمایی را در شکل ۳ مشاهده می‌کنید.

۳-۱-۲- مرحله دوم : کدگذاری محوری

در این گام پدیده محوری یعنی «مشارکت رسمی» را در مرکز فرآیند قرار داده شده و سپس مقولات به‌دست آمده از جدول ۱ را متناسب با نوع ارتباط آن‌ها در مدل

شکل ۳: الگوی کدگذاری محوری پدیده مشارکت اجتماعی رسمی

ساختارمندانه و رسمی در مدیریت شهر ضروری است (Randma 2022, 5). شکل‌گیری این نهادها چه به علت باور به کار گروهی و خرد جمعی باشد (Baltzersen 2022, 2) و چه به علت‌هایی نظیر انگیزه فردی افراد یا

۳-۱-۳- مرحله سوم: کدگذاری انتخابی

این مقاله به دنبال فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی مردم محله سرشور به مشاهده مستقیم رفتار جمعی ایشان بود. تشکیل نهادها و گروه‌های مردمی برای مشارکتی

اعتماد بین افراد و نهادهای درگیر (Canel at al. 2022, 1) در موضوع منجر می‌شود.

۳-۲- توصیف و تحلیل مشارکت غیررسمی در محله سرشور شهر مشهد

در این مقاله مشارکت اجتماعی که براساس عرف، عادت، سنت و مذهب پدید می‌آید و میان افراد به شکل نهادی و خودجوش در محله سرشور وجود دارد، به عنوان مشارکت اجتماعی غیررسمی ایشان بررسی شده و فرآیند آن با توجه به تحلیل و استنتاج کیفی از مجموعه مشاهدات مستقیم استخراج و شرح داده شده است. مشارکت اجتماعی غیررسمی در محله حول گروه‌های دوستی و خانوادگی و بیش‌تر پیرامون رویدادهای مذهبی و فرهنگی نظیر مراسمات عزاداری تاسوعا و عاشورا، نماز جمعه، شرکت در روضه و غیره اتفاق افتاده است. در ادامه فرآیند تحلیل داده‌های به‌دست آمده در سه مرحله شرح داده شده است.

۳-۲-۱- مرحله اول کدگذاری باز

این بخش نیز به دو قسمت کدگذاری اولیه و تولید مقوله‌های عمده تقسیم شده است.

الف- کدگذاری اولیه: با بررسی خط به خط داده‌های حاصل از مشاهده مستقیم و غیرمستقیم در ارتباط با مشارکت اجتماعی غیررسمی در محله سرشور، تعداد ۳۷ کد باز شناسایی شد. نتایج این بخش از مطالعات را در ستون سوم جدول ۴ مشاهده می‌کنید.

اصلاح و بازنگری در محیط شهری (Katika at al. 2022) همواره با سه نوع راهبرد از طرف افراد در امر مشارکت قابل تشخیص است، راهبرد اول رای‌گیری پیرامون یک موضوع مشخص (Kavran and Nadler 2022, 4)، راهبرد دوم بیان نظر و اندیشه پیرامون موضوعات مطروحه (Galimberti 2022, 10) و راهبرد سوم پرسشگری از موضوعات مورد بحث (Glimmerveen 2022). از آنجا که در این فرآیند برای حصول نتیجه و وفاق عمومی سعی می‌شود موضوع واحدی برای رای‌گیری، بیان نظر و پرسشگری انتخاب شود، می‌توان عنوان راهبرد کلان این حوزه را «موضوع محوری» نام نهاد. قوانین مصوب شوراهای در خصوص نحوه برگزاری جلسات و وجود زمان و مکان مناسب از یک سو و حس همدلی، احساس وظیفه و انسان دوستی اعضای شورا را برانگیخته و از سوی دیگر زمینه‌ای برای بروز راهبرد موضوع محوری فراهم نموده است. موضوعات گسترده فرامحلی نظیر مداخلات، دستورات و اولویت‌های نهادهای فرادستی نظیر شهرداری و موضوعات محلی نظیر عدم حضور افراد، پرت شدن حواس، جو سنگین و مدیریت نامناسب رویداد از مهم‌ترین عوامل مداخله‌گر در این راهبرد بوده که بر پیامدهای حاصله از راهبرد موضوع محوری تاثیر می‌گذارد. مشارکت اجتماعی رسمی با راهبرد کلان موضوع محوری در صورت عدم بروز مداخلات به پیامدهایی نظیر تصویب با رد اقدامات در مورد موضوعی خاص (Kiss at al. 2022,5)، رسیدن به وفاق عمومی و یا تصمیمی جمعی، مشارکت آگاهانه و عقلایی اعضا (Opitz at al. 2022, 3) و در نهایت ایجاد

جدول ۴: کدهای باز فرآیند مشارکت اجتماعی غیررسمی

شناسه	کد باز حاصل مشاهده مستقیم و غیر مستقیم (استخراج‌شده از فرم مشاهدات میدانی و مصاحبه‌ها)
B1	کسب ثواب
B2	نذر کردن
B3	نصب پرچم
B4	سیاه‌پوش کردن
B5	افراد کم‌بضاعت
B6	فشار اقتصادی
B7	پرداخت پول
B8	کمک مالی به خیریه
B9	اتصال به حرم
B10	مراکز اقامتی
B11	اقامه نماز
B12	آموزش قرآن
B13	تاسوعا و عاشورا
B14	نیمه شعبان

شناسه	کد باز حاصل مشاهده مستقیم و غیرمستقیم (استخراج شده از فرم مشاهدات میدانی و مصاحبه‌ها)
B۱۵	خودگردانی خیریه
B۱۶	ایتام مستمندان
B۱۷	رضایت از اقدامات
B۱۸	خشنودی از خدمات
B۱۹	ادای دین
B۲۰	اینستاگرام
B۲۱	تلگرام
B۲۲	درک مشکلات دیگری
B۲۳	کرونا
B۲۴	خطا در آگاهی رسانی
B۲۵	عدم اطلاع
B۲۶	شله مشهدی
B۲۷	نذری
B۲۸	احترام به بزرگ‌تر
B۲۹	پیروی از مراسم خانوادگی
B۳۰	افراد متخصص
B۳۱	بانی خیر
B۳۲	مطلع نبودن
B۳۳	بی‌خبری
B۳۴	کمک‌رسانی
B۳۵	توزیع غذا
B۳۶	تعطیلی مغازه
B۳۷	تسلیم‌گویی

ب- تولید مقوله‌های عمده (مقوله‌سازی): با مقایسه مستمر کدهای به‌دست آمده در کدگذاری اولیه و شناخت روابط بین کدها، اقدام به دسته‌بندی این کدها در مقولات تحقیق شد. بعد از انجام مقایسه مستمر داده‌ها و حذف کدهای تکراری در نهایت تعداد ۲۰ مقوله اصلی از کدهای اولیه استخراج گردید که در جدول ۵ نتایج این دو مرحله ارائه شده است.

جدول ۵: مقوله‌بندی فرآیند مشارکت اجتماعی غیررسمی

شناسه‌ها	کدها	مقوله‌ها
B۱+B۲	کسب ثواب، نذرکردن	امور معنوی/ کسب ثواب
B۳+B۴	نصب پرچم، سیاه‌پوش کردن	عمل آیینی
B۵+B۶	افراد کم‌بضاعت، فشار اقتصادی	وضعیت اقتصادی
B۷+B۸	پرداخت پول، کمک مالی به خیریه	کمک مالی
B۹+B۱۰	اتصال به حرم، مراکز اقامتی	همجواری با حرم مطهر
B۱۱+B۱۲	اقامه نماز، آموزش قرآن	پایبندی به اعتقادات اسلامی
B۱۳+B۱۴	تاسوعا و عاشورا، نیمه شعبان	رویدادهای مذهبی

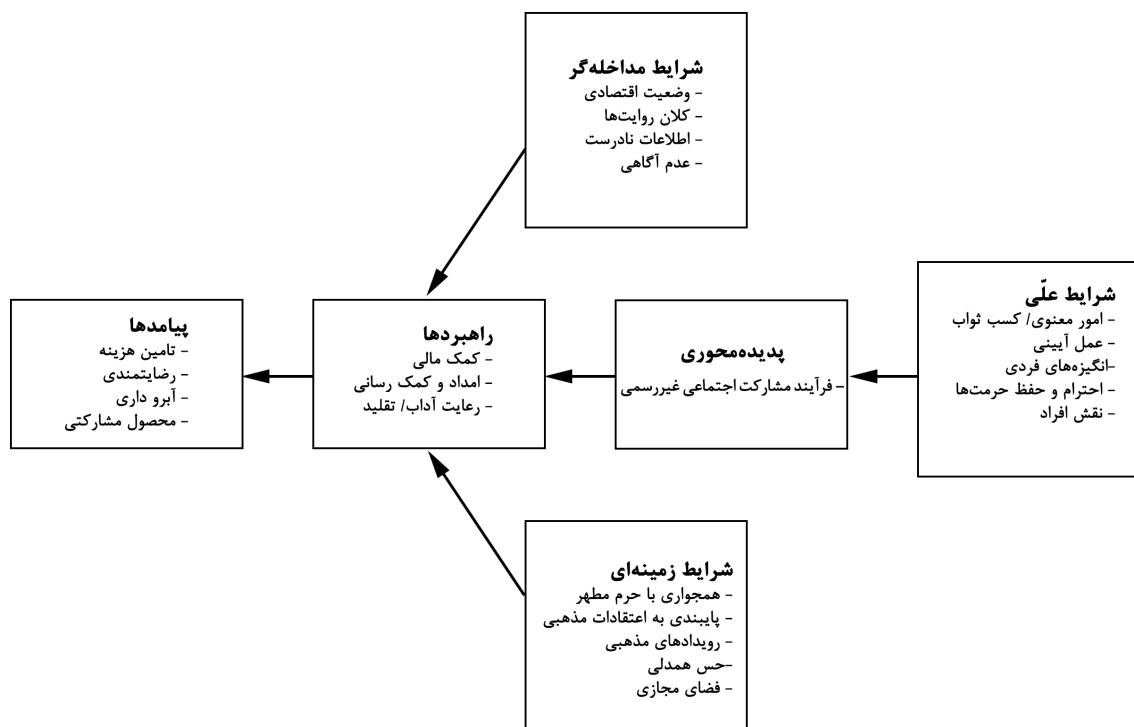
مقوله‌ها	کدها	شناسه‌ها
تامین هزینه	خودگردانی خیریه، ایتم مستمندان	B۱۵+B۱۶
رضایتمندی	رضایت از اقدامات، خشنودی از خدمات	B۱۷+B۱۸
انگیزه فردی	کسب ثواب، نذرکردن، ادای دین	B۱۹+B۱+B۲
فضای مجازی	اینستاگرام، تلگرام	B۲۰+B۲۱
همدلی	درک مشکلات دیگری، پرداخت پول، کمک مالی به خیریه، ایتم مستمندان	B۲۲+B۷+B۸+B۱۶
کلان روایت‌ها	کرونا، فشار اقتصادی	B۲۳+B۶
اطلاعات نادرست	خطا در آگاهی‌رسانی، عدم اطلاع	B۲۴+B۲۵
محصول مشارکتی	شله مشهدی، نذری	B۲۶+B۲۷
احترام و حفظ حرمت‌ها	احترام به بزرگ‌ترها، پیروی مراسم خانوادگی	B۲۸+B۲۹
نقش افراد	افراد متخصص، بانی خیر	B۳۰+B۳۱
عدم آگاهی	خطا در آگاهی‌رسانی، عدم اطلاع، مطلع نبودن، بی‌خبری	B۲۴+B۲۵+B۳۳+B۳۴
امداد و کمک رسانی	کمک‌رسانی، توزیع غذا	B۳۴+B۳۵
رعایت آداب/ تقلید	تعطیلی مغازه، تسلیت‌گویی	B۳۶+B۳۷

۳-۲-۲- مرحله دوم: کدگذاری محوری

در این بخش مشارکت اجتماعی غیررسمی را در مرکز فرآیندی که در حال بررسی آن هستیم قرار داده و سپس مقوله‌های به‌دست آمده از جدول ۲ را متناسب با نوع آن (شروط علی، مداخله‌ای، زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها)

در ارتباط با پدیده محوری مشارکت اجتماعی غیررسمی در مدل پارادایم استراوس و کوربین جانمایی کرده و به هم ربط می‌دهیم. این مرحله که مبتنی بر الگوی نموداری شکل ۱ بوده در مورد پدیده محوری مشارکت اجتماعی غیررسمی به قرار زیر است:

شکل ۴: الگوی کدگذاری محوری پدیده مشارکت اجتماعی غیررسمی

همچنین به دلیل بروز و ظهور این الگو در فضای مجازی این فضا نیز بستری را برای این راهبرد فراهم نموده است. راهبرد کلان کار خیر نیز می‌تواند از دو جنبه فرا محلی نظیر وضعیت اقتصادی افراد و کلان روایت‌ها (کرونا، تورم و غیره) و جنبه محلی نظیر اطلاعات نادرست و عدم آگاهی افراد، مورد مداخله قرار گیرد. در صورت کنترل شروط مداخله‌گر در راهبرد کلان کار خیر برای مشارکت اجتماعی غیررسمی می‌توانیم شاهد پیامدهایی نظیر تامین هزینه مراسمات (Mosadeghrad, Tajvar, and Saboktagin Rizi 2019)، رضایتمندی مردم (Semiari 2019)، آبرو داری و تولید محصولی مشارکتی مانند غذا و سرو آن برای همگان باشیم (Arabi, Bahmani, and Ourae 2019, 108).

۴. ادغام مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی و ارائه الگوی نهایی

پس از شکستن مشارکت اجتماعی به دو سویه مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی استخراج الگوی هر کدام طبق مراحل قبل در این بخش سعی در ادغام این دوسویه و ارائه یک الگوی جدید برای مشارکت اجتماعی مردم محله سرشور شده است. در ادامه نظریه حاصل از ادغام دو سویه مشارکت پاسخی به سوال اصلی این مقاله خواهد بود که در جدول ۶ این ادغام ارائه شده است.

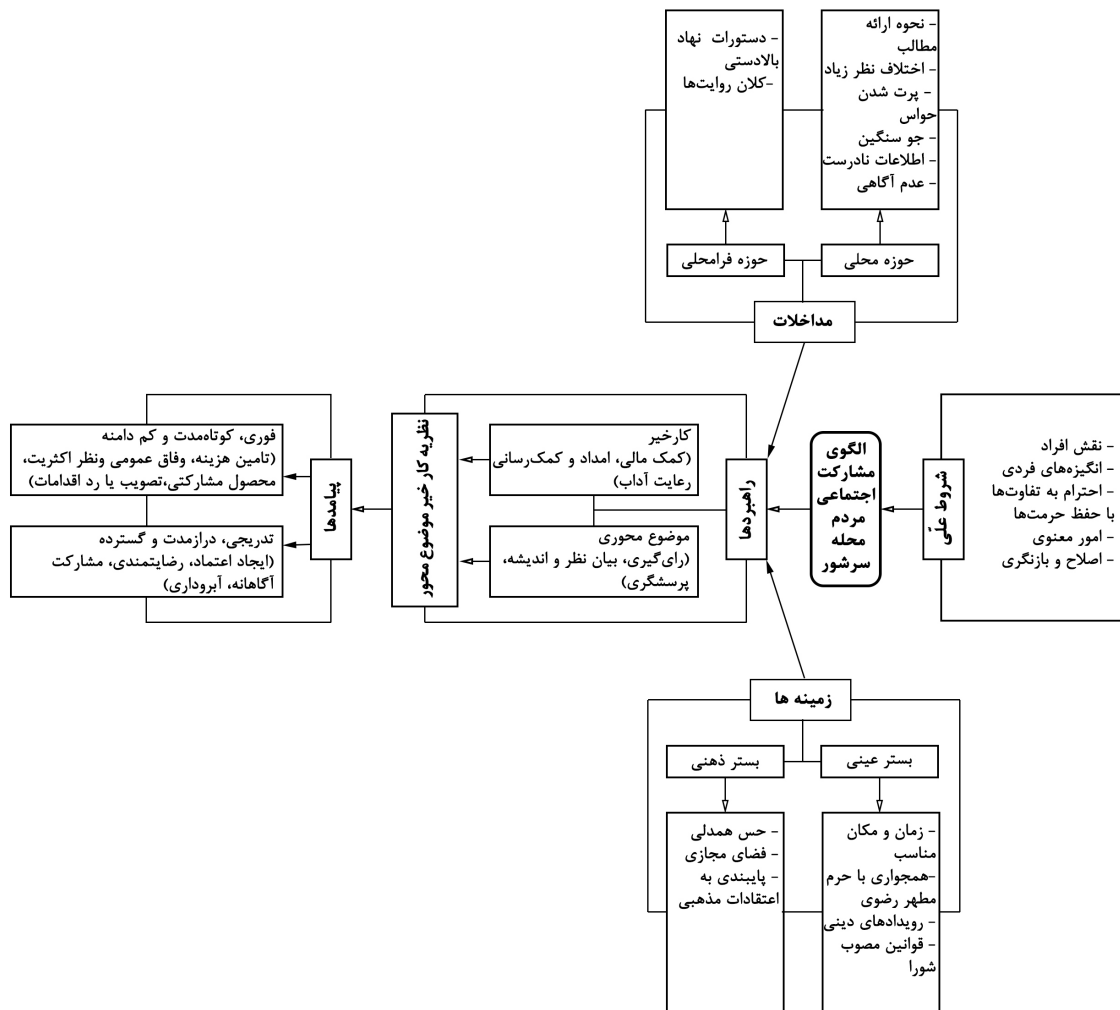
جدول ۶: تطبیق دو الگوی مشارکت اجتماعی رسمی و مشارکت اجتماعی غیررسمی

مدل پارادایمی	پدیده محوری، مشارکت اجتماعی رسمی	پدیده محوری، مشارکت اجتماعی غیررسمی	الگوی ترکیبی (مشارکت اجتماعی)
شروط علی	باور به کار گروهی، خرد جمعی، احترام به تفاوت‌ها و تنوع دیدگاه، نقش افراد، انگیزه‌های فردی، و اصلاح و بازنگری	امور معنوی و ثواب بردن، انگیزه‌های فردی، احترام و حفظ حرمت‌ها و نقش افراد	نقش افراد، انگیزه‌های فردی، احترام به تفاوت‌ها با حفظ حرمت‌ها، امور معنوی، و اصلاح و بازنگری
شروط زمینه‌ای	قوانین مصوب شوراها، مکان و زمان مناسب، حس همدلی، وظیفه و انسان دوستی	همجواری با حرم، پایبندی به اعتقادات مذهبی، رویدادهای مذهبی و فضای مجازی	بستر عینی (زمان و مکان مناسب، همجواری با حرم، رویدادهای مذهبی، قوانین مصوب شوراها، فضای مجازی)، بستر ذهنی (حس همدلی و وظیفه و انسان دوستی و پایبندی به اعتقادات مذهبی)
شروط مداخله‌ای	دستورات نهاد بالادستی، نحوه ارائه مطالب، حضور نداشتن، پرت شدن حواس و مدیریت نامناسب، جو سنگین	وضعیت اقتصادی، کلان روایت‌ها، اطلاعات نادرست و عدم آگاهی	حوزه فرا محلی (دستورات و اولویت نهاد بالادستی، وضعیت اقتصادی، و کلان روایت‌ها)، حوزه محلی (نحوه ارائه مطالب، حضور نداشتن، پرت شدن حواس و جو سنگین، اطلاعات نادرست و عدم آگاهی)
راهبردها	رای‌گیری، بیان نظر و اندیشه، و پرسشگری	کمک مالی، امداد و کمک‌رسانی، رعایت آداب/ تقلید	الگوی کار خیر موضوع محور، کار خیر (کمک مالی، امداد و کمک‌رسانی، رعایت آداب/ تقلید)، موضوع محور (رای‌گیری، بیان نظر و اندیشه، و پرسشگری)

۳-۲-۳- مرحله سوم: کدگذاری انتخابی
 فرآیند مشارکت اجتماعی غیررسمی در محله سرشور به دلیل نزدیکی به حرم مطهر رضوی در پی اموری معنوی شکل می‌گیرد. از این رو اصلی‌ترین علت این نوع مشارکت در محدوده بردن ثواب است (Arabi, Bahmani and Ourae 2019, 106). اما در کنار آن علت‌هایی دیگری نظیر انگیزه‌های فردی، همدلی، حفظ حرمت‌ها و نقش افراد نیز دیده می‌شود (Barghamadi and Abdollahi 2020, 69). این علت‌های عمدتاً معنوی باعث بروز سه نوع راهبرد برای مشارکت کردن در امور غیررسمی می‌شود. اولین راهبرد کمک مالی در امور خیرخواهانه بوده (Hasanzadeh, Tamizi, and Semiari 2019)، دومین راهبرد امداد و کمک‌رسانی افراد به شیوه‌های مختلف در امور خیر است (Mansori and Afchangi 2001, 83) و سومین راهبرد رعایت آداب و پیروی از اصولی است که مورد قبول عرف عام جامعه شهری قرار دارد (Ahmadi and Seydi 2012, 143). از آن‌جا که هر سه راهبرد برای مشارکت اجتماعی غیررسمی در ارتباط مستقیم با خیرخواهی است می‌توان راهبرد کلان مردم محدوده در مشارکت اجتماعی غیررسمی را «الگوی کار خیر» نام نهاد. اصلی‌ترین زمینه‌های این راهبرد همجواری با حرم مطهر رضوی، پایبندی ساکنان به اعتقادات مذهبی و رویدادهای مذهبی متعدد است (Hesami 2018).

مدل پارادایمی	پدیده محوری، مشارکت اجتماعی رسمی	پدیده محوری، مشارکت اجتماعی غیررسمی	الگوی ترکیبی (مشارکت اجتماعی)
پیامدها	تصویب یا رد اقدامات، رسیدن به وفاق و تصمیم جمعی، مشارکت آگاهانه و ایجاد اعتماد	تامین هزینه، رضایتمندی و محصول مشارکتی	فوری، کوتاه‌مدت و کم‌دامنه (تامین هزینه، رسیدن به وفاق و تصمیم جمعی، محصول مشارکتی، تصویب یا رد اقدامات)، تدریجی، درازمدت و گسترده (ایجاد اعتماد، رضایتمندی، و مشارکت آگاهانه)

شکل ۵: الگوی کدگذاری پدیده محوری مشارکت اجتماعی مردم محله سرشور

۴-۱- نظریه مشارکت اجتماعی (نظریه محلی مرتبط با محله سرشور)

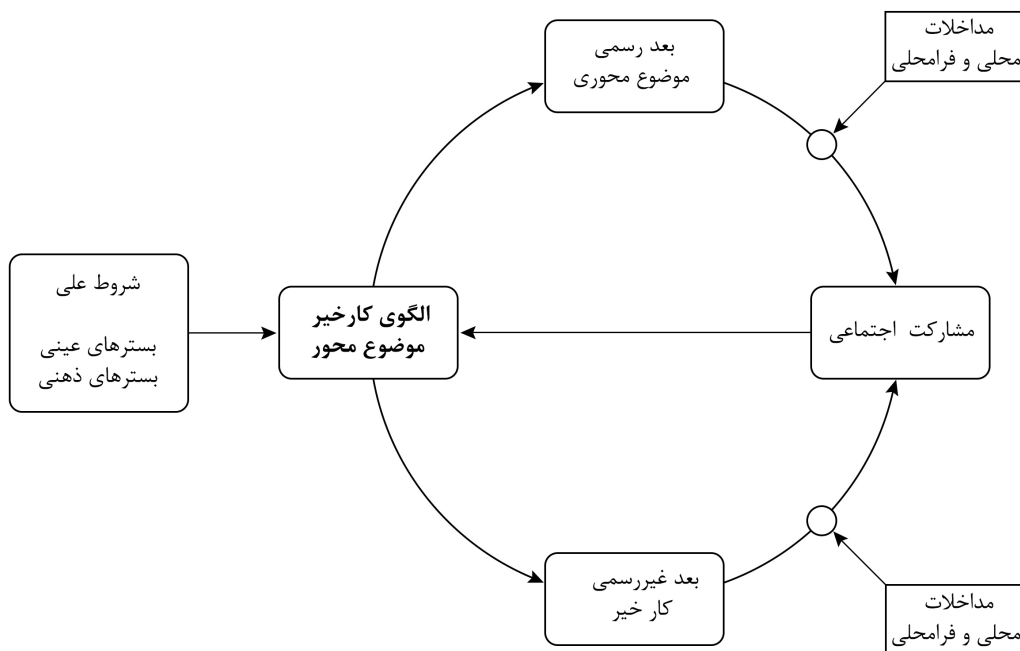
با تطبیق دو الگوی به‌دست آمده از فرآیند مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی در شکل ۵ الگوی مشارکت اجتماعی مردم محله سرشور شناسایی شد. در این الگو نقش افراد هرچه باشد خواه در قالب ریش سفید محله و یا رییس شورای اجتماعی، یا نماینده زنان و کسبه و یا یک هم‌محله‌ای، انگیزه فردی افراد در راستای باور به کار گروهی و خرد جمعی، در کنار احترام به تفاوت‌ها

و حفظ حرمت‌ها که خواه ناشی از امور معنوی است و گاهی ناشی از میل به اصلاح و بازنگری امور بوده، دلایل و علت‌هایی برای درگیر شدن افراد و همکاری پیرامون مسائل محله در قالب مشارکت اجتماعی فراهم می‌آورد (Arabi, Bahmani, and Ourace 2019; Randma 2022). برای این مشارکت اجتماعی که از راهبرد «الگوی کار خیر موضوع محور» تبعیت کرده و تحت تاثیر امور معنوی است می‌توان دو بستر عینی و ذهنی در نظر گرفت؛ در بعد عینی زمان و مکان مناسب و قوانین مصوب شورا و حتی فضای مجازی برای مشارکت اجتماعی در زمان

گسترده و تدریجی همچون ایجاد اعتماد و رضایتمندی ختم شود که نتیجه آن مشارکت آگاهانه و عقلایی مردم در مدیریت شهری و امور محله و توسعه آن است (Saboktagin Rizi at al. 2017; Canel at al. 2022). با این حال الگوی مشارکت اجتماعی کار خیر موضوع محور همواره با مداخلات محلی و فرامحلی مواجه است. در حوزه محلی عدم حضور افراد، پرت شدن حواس، نحوه ارائه مطالب و جو سنگین می‌تواند به مدیریت نامناسب رویداد منجر شده و این مسئله وقتی با عدم آگاهی و اطلاعات نادرست از موضوع مشارکت همراه شود، می‌تواند به رویکرد ضد مشارکتی و حتی مشارکت گریز بدل شود. در حوزه فرا محلی نیز دستورات و در اولویت قرار نگرفتن خواست و نیاز مردم از طرف نهادهای بالادستی در کنار وضعیت بد اقتصادی و کلان روایت‌های نظیر کرونا و یا سیاست و تروم می‌تواند مردم را از مشارکت در امور شهری دلسرد کرده و این حس به مردم القا شود که مشارکت ایشان بی‌نتیجه است. از این رو در این الگو باید شرایط مداخله‌گر به شدت کنترل شود. به صورت خلاصه می‌توان این نظریه را به صورت شکل ۶ نمایش داد.

رویدادهای مذهبی در همجواری با حرم مطهر رضوی به اوج خود می‌رسد (Baltzersen 2022; Barghamadi and Abdollahi 2020). در این زمان بستر ذهنی این مشارکت اجتماعی نیز فراهم شده و افراد حس همدلی، وظیفه‌شناسی، انسان‌دوستی بیش‌تری داشته و خود را پایبند به اعتقادات مذهبی تعریف می‌کنند (Hasanzadeh, Tamizi, and Semiyari 2019; Katika at al. 2022). با فراهم شدن این بسترهای عینی و ذهنی مردم محدوده می‌توانند با راهبرد کار خیر موضوع محور به مشارکت اجتماعی مطلوبی نایل آیند که می‌تواند دو نوع پیامد فوری، کوتاه‌مدت و کم‌دامنه و یا پیامدی تدریجی، درازمدت و گسترده به همراه داشته باشد. در کوتاه‌مدت تامین هزینه‌های رویدادهای عمدتاً مذهبی از مراسم عزاداری تا اعیاد که معمولاً به محصولی مشارکتی نظیر انواع نذری ختم شده تا رسیدن به وفاق عمومی و تصمیمی جمعی در مورد یک موضوع خاص که نتیجه آن تصویب یا رد مجموعه از اقدامات در کوتاه‌مدت است، را شاهد هستیم (Kiss at al. 2022; Ahmadi and Seydi 2012). اما در درازمدت تداوم و استمرار الگوی مشارکت اجتماعی کارخیر موضوع محور می‌تواند به پیامدهای

شکل ۶: مدل مفهومی چرخه‌ای از الگوی مشارکت اجتماعی به صورت کار خیر موضوع محور

۵. نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر در بسیاری از کشورهای دنیا، درگیر شدن شهروندان در برنامه‌ریزی شهری و حکم‌روایی مشارکتی به عنوان ضروری‌ترین عنصر توسعه سیاست‌های شهری است. از این رو در این مقاله سعی شد تا با ادغام فرآیند مشارکت رسمی و غیررسمی مردم محله سرشور از بافت پیرامونی حرم مطهر رضوی، الگویی عملی از مشارکت

اجتماعی شناسایی و ارائه شود. با توجه به الگوی به‌دست آمده از پژوهش می‌توان گفت جلب مشارکت اجتماعی افراد در بافت پیرامونی حرم مطهر رضوی و به خصوص محله سرشور در ضلع شمالی حرم، با الگوی کار خیر موضوع محور امکان‌پذیر است. پدیده کارخیر در مشارکت رسمی به عنوان کاری بدون دستمز و از سر انسان‌دوستی و داوطلبانه انجام شده و این پدیده در مشارکت غیررسمی

چرخه‌ای در شکل ۶ نشان داده شده است. فهم الگوی کارخیر موضوع محور در ارتباط با مشارکت اجتماعی مردم محدوده به این نکته اشاره می‌کند که مشارکت اجتماعی در امور شهری خود نوعی آموزش اجتماعی به مردم است، لذا هدف از آن باید متمرکز بر پیامدهای تربیتی، درازمدت و گسترده باشد. در این راستا لازم است پیامدهای فوری، کوتاه، مدت و کم‌دامنه نیز در راستای رسیدن به جلب اعتماد، رضایتمندی و آموزش مشارکت اجتماعی آگاهانه و عقلایی مورد بهره‌برداری قرار گیرند.

با بردن ثواب همراه است که هرچه قوی‌تر باشد مشارکت اجتماعی مردم بیش‌تر شده که این نتیجه با پژوهش گنجی، نیازی و احسانی در ارتباط با مشارکت در امور خیریه هم‌راستا است. در این میان موضوع محوری به صورت مکملی برای کارخیر مردم عمل می‌کند و تمام قوا و پتانسیل‌های موجود را بر حول موضوعی واحد متمرکز می‌نماید. لذا می‌توان نمودار مفهومی برای الگوی کار خیر موضوع‌محور در نظر گرفت که با منجر شدن آن به مشارکت اجتماعی مطلوب و تعویض موضوع با موضوعی دیگر باز با کنترل عوامل مداخله‌گر محلی و فرامحلی به سمت مشارکت اجتماعی حرکت کرد این مدل به صورت

تشکر و قدردانی

این مقاله هیچ حامی مالی و معنوی نداشته است.

تعارض منافع

این مقاله فاقد هرگونه تعارض منافی است.

تأییدیه اخلاقی

نویسندگان متعهد می‌شوند که کلیه اصول اخلاقی انتشار اثر علمی را براساس اصول اخلاقی COPE رعایت کرده‌اند و در صورت احراز هر یک از موارد تخطی از اصول اخلاقی، حتی پس از انتشار مقاله، حق حذف مقاله و پیگیری مورد را به مجله می‌دهند.

درصد مشارکت

نویسندگان اعلام می‌دارند به‌طور مستقیم در مراحل انجام پژوهش و نگارش مقاله مشارکت فعال داشته‌اند.

فهرست منابع

- Arabi, Nasrin, Noghani Dokht Bahmani, and Sedigh Ourae. 2019. "sociology of vow and Barriers to social responsibility and Social Participation of Activists in Financial vows". *Journal of Iranian Cultural Research* 12(4): 105-135. <https://doi.org/10.22035/jicr.2020.2218.2726>
- Asadpour, Ahdieh, Ali Entezari, and Kazem Ahmadi Ahnak. 2019. "Formal and informal social participation and the factors affecting that case study of Amol city". *Journal of Applied Sociology* 29(71): 67-85. <https://www.sid.ir/paper/360411/fa>. [in Persian]
- Ahmadi, Mahdi, and Roghayeh Seydi. 2012. Women's social participation from the perspective of Islamic books, traditions and jurisprudence. *journal woman and social* 2. <https://www.sid.ir/paper/169284/fa>. [in Persian]
- Baltzersen, Rolf. 2022. *Cultural-Historical Perspectives On Collective Intelligence*. Cambridge University Press.
- Bhusal, Thaneshwar, and Ganesh Prasad Pandeya. 2022. "Ordinary people's participation in local development planning in Nepal." *Development in Practice* 32(2): 163-174. <https://doi.org/10.1080/09614524.2021.1907538>
- Barghamadi, Hadi, and Adel Abdollahi. 2020. "Fuzzy analysis of citizen social participation in Tehran". *Journal of Iranian Social Development Studies* 12(45): 69-87. https://jids.srbiau.ac.ir/article_15798.html?lang=en
- Bermúdez, Juan Carlos Carvajal, and Reinhard König. 2021. "The role of technologies and citizen organizations in decentralized forms of participation. A case study about residential streets in Vienna." *Technology in Society* 66: 101604. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2021.101604>
- Canel, María José, Xabier Barandiarán, and Anne Murphy. 2022. "What does learning by listening bring to citizen engagement? Lessons from a government program." *Public Relations Review* 48(1): 102132. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2021.102132>
- Creswell, John. W. 2012. *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative*. (4th edition). Pearson.
- Edwards, Cherie. 2021. "New Perspectives for Implementing Grounded Theory."
- Ertas, Nevbahar. 2013. "Formal and informal social participation of public, non-profit, and private employees." *International Journal of Public Administration* 36(8): 578-587. <https://doi.org/10.1080/01900692.2013.772632>
- Foley, Geraldine, Virpi Timonen, Catherine Conlon, and Catherine Elliott O'Dare. 2021. "Interviewing as a vehicle for theoretical sampling in grounded theory." *International Journal of Qualitative Methods* 20: 1609406920980957. <https://doi.org/10.1177/1609406920980957>
- Galimberti, Cecilia. 2022. "Citizen participation in multiscale planning: the case of "26 Local Strategies: A Metropolitan Plan" in the Rosario Metropolitan Area, Argentina (2016-2020)." *Environment and Urbanization* 34(1): 229-246. <https://doi.org/10.1177/09562478211069017>
- Glimmerveen, Ludo, Sierk Ybema, and Henk Nies. 2022. "Who participates in public participation? The exclusionary effects of inclusionary efforts." *Administration & Society* 54(4): 543-574. <https://doi.org/10.1177/00953997211034137>
- Gheisari, Norollah. 2019. "Social Participation: An Analysis of a Strategic Concept." *NAJA STRATEGIC STUDIES JOURNAL* 4(11): 31-59.
- Ganji, Mohammad, Mohsen Niazi, and Fatemeh Ehsani Rad. 2015. "Participation in Charity and Endowment, a Prelude to Sustainable Development". *Journal of Socio-Cultural Development Studies* 3(4): 25-45. <https://www.sid.ir/paper/246528/fa>. [in Persian]
- Haj Seyed Hosseini, Puneh Sadat. 2020. Investigating the position of citizens' social participation in the structure of urban management. *Journal of Architecture* 3(15): 1-7. <https://www.sid.ir/paper/526956/fa>. [in Persian]
- Hesami, Mahdi. 2018. Urban context around the holy shrine of Razavi according to the image. *Asian Honar journal* 20: 55-66. <https://www.sid.ir/paper/512895/fa>. [in Persian]
- Hennink, Monique M., Bonnie N. Kaiser, and Vincent C. Marconi. 2017. "Code saturation versus meaning saturation: how many interviews are enough?." *Qualitative health research* 27(4): 591-608. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1049732316665344>
- Hasanzadeh, Hosein, Mahdi Tamizi, and Mohammadreza Semiyari. 2019. Collective financing is a good model for attracting charitable contributions. *Islamic Financial Research Journal* 8(1): 59-90. <https://www.sid.ir/paper/254887/fa>. [in Persian]
- Katika, Tina, Ioannis Karaseitanidis, Dimitra Tsiakou, Christos Makropoulos, and Angelos Amditis. 2022. "Augmented reality (AR) supporting citizen engagement in circular economy." *Circular Economy and Sustainability* 2(3): 1077-1104. <https://link.springer.com/article/10.1007/s43615-021-00137-7>
- Kayran, Elif Naz, and Anna-Lena Nadler. 2022. "Non-citizen voting rights and political participation of citizens: evidence from Switzerland". *European Political Science Review* 14(2): 206-225. <https://doi.org/10.1017/S1755773922000029>
- Kiss, Bernadett, Filka Sekulova, Kathrin Horschelmann, Carl F. Salk, Wakana Takahashi, and Christine Wamsler. 2017. "Citizen participation in the governance of nature-based solutions." *Environmental Policy and Governance* 32(3): 247-

272. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/eet.1987>
- Khaki, Gholamreza. 2017. "Grounded theory Research Method with Dissertation Approach". Third Edition. Tehran: Foujan Publishing. [in Persian]
 - Khan, Shahid N. 2014. "Qualitative research method: Grounded theory." *International journal of business and management* 9(11): 224-233.
 - Kiwi, Raymond, and Luke Van Compenwood. 2020. "Research Methods in the Social Sciences (Theoretical and Practical)". Translated by Abdolhossein Nikgozar. Totia Publishing. [in Persian]
 - Konecki, Krzysztof. 2021. "Anselm L. Strauss and Kathy Charmaz Grounded Theory." IV International Summer School on Grounded Theory and Qualitative Methods (Pisa, June 2019), this publication collects original contributions about the practices of Grounded Theory Methods (GTM), by balancing theory, creativity, and procedure in research applications, and by covering the wider spectrum of the related dif (2021): 95.
 - Van Groenou, Marjolein Broese, and Dorly J. H. Deeg. 2010. "Formal and informal social participation of the 'young-old' in The Netherlands in 1992 and 2002". *Ageing & Society* 30(3): 445-465.
 - Vollstedt, Maike, and Sebastian Rezat. 2019. "An introduction to grounded theory with a special focus on axial coding and the coding paradigm." *Compendium for early career researchers in mathematics education* 13(1): 81-100.
 - Mosadegh Rad, Ali Mohammad, Maryam Tajvar, and Fatemeh Ahteshami. 2020. Donors' participation in financing the Iranian health system. *Hakim journal* 22(1): 26-42. <https://www.sid.ir/paper/411316/fa>. [in Persian]
 - Morse, Janice M. 2015. "Data were saturated...". *Qualitative health research* 25(5): 587-588.
 - Mansori, Saeed, and Mohsen Afchangi. 2001. Helping another. *Scientific journal of rescue and relief* 1(2): 81-106. [in Persian]
 - Najafi, Tahereh, and Rabab Rudsari. 2016. "Observation in Grounded Theory Approach: A Review Study". *Journal of Qualitative Research in Health Sciences* 5(7): 221-229. <https://www.sid.ir/paper/215588/fa>. [in Persian]
 - Opitz, Christian, Hanna Pfeifer, and Anna Geis. 2022. "Engaging with public opinion at the micro-level: citizen dialogue and participation in German foreign policy." *Foreign policy analysis* 18(1): orab033.
 - Pirahari, Nayr. 2016. "Study of formal and informal social participation of women in Tehran". *Special Issue of Women and Society Winter*: 137-156. https://zvj.marvdasht.iau.ir/article_2213.html. [in Persian]
 - Tamano, Kazushi. 2021. "Deliberative democracy and the paradox of participation." *International Journal of Japanese Sociology* 30(1): 122-139. <https://doi.org/10.1111/ijjs.12116>
 - Rahnama, Mohammad Rahim, Salman Hayati, Zahra Shirzad, Mehdi Biniiaz, and Mohammad Ghanbari. 2017. "Determining the priority of rehabilitation of worn-out urban structures using multi-criteria decision-making methods, sample: Sarshur neighborhood of Mashhad". *Journal of Geography and Urban Space Development* 4(1): 24-38. https://jgusd.um.ac.ir/article_26068.html. [in Persian]
 - Randma-Liiv, Tiina. 2023. "Adoption is not enough: Institutionalization of e-participation initiatives". *Public Policy and Administration* 38(3): 329-351.
 - Saboktagin Rizi, Ghorbanali, Majid Rohandeh, Mohammad Basatiyan, and Ahmad Jafarim. 2017. Satisfaction and socio-political participation Case study: Citizens of Karaj. *Journal of Applied Sociology* 27. <https://www.sid.ir/paper/154954/fa>. [in Persian]
 - Scott, Cliff, and Melissa Medaugh. 2017. Axial coding. The international encyclopedia of communication research methods. John Wiley & Sons, Inc. DOI: [10.1002/9781118901731.iecrm0012](https://doi.org/10.1002/9781118901731.iecrm0012)

نحوه ارجاع به این مقاله

کلاته رحمانی، اسماعیل، کوروش افضلی، و جواد معین‌الدینی. ۱۴۰۲. تدوین الگوی مشارکت اجتماعی در توسعه بافت پیرامونی حرم مطهر رضوی بر اساس رویکرد سیستماتیک نظریه داده‌بنیاد، مورد مطالعاتی: محله سرشور. نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر ۱۶(۴۴): ۲۲۳-۲۳۸.

DOI: 10.22034/AAUD.2023.324712.2606

URL: https://www.armanshahrjournal.com/article_183812.html

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Armanshahr Architecture & Urban Development Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License.

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

